

Lezingen gehouden niet onder ODV-paraplu (van Gene Zijde), maar op persoonlijke titel van de sprekers (vaak Henri)

4 juni 1992

MILIEUCONFERENTIE IN RIO (PLUS EUROPA)

Goedenavond, vrienden. U weet waarschijnlijk al dat we niet alwetend of onfeilbaar zijn. Denkt u alstublieft zelf na, vorm u een eigen oordeel. Dat is punt één. Punt twee, ik heb geen bijzonder onderwerp in gedachten. Dus ik zou u willen vragen, hebt u een onderwerp dat u vanavond aan de orde zou willen stellen?

Voorstel: Milieuconferentie in Rio de Janeiro.

Moeten we nou over mislukkingen gaan praten? Nou ja, ik kan u wel iets zeggen over het milieu als u dat wilt.

Voorstel: En de toekomst van het verenigd Europa.

Nou, die is ook betrekkelijk beperkt. Ik zal proberen beiden samen te vatten. Het zal u bekend zijn dat in bepaalde kringen macht een begerenswaardig heiligdom is. En wanneer vele machtigen samen komen, dan gaat het erom wie de sterkste is. Maar wanneer dit in vrede kan worden afgehandeld, dan zijn er zeer velen die hun eigen macht hoger stellen dan de macht van ieder ander.

Wanneer je een milieuconferentie gaat houden, dan moet je je goed realiseren wat er feitelijk aan de hand is. Het milieu is inderdaad aangetast. Er zijn wisselingen, zowel van klimaat als anderszins te verwachten en mijns inziens praktisch onontkoombaar. Men kán zeggen dat er maatregelen moeten worden getroffen, maar degenen die willen dat arme staten dit wel zullen doen, zijn vaak niet bereid om hun eigen uitstoot van schadelijke gassen, hun eigen verontreiniging van de bodem, hun export van giftige artikelen te staken.

Wanneer je dus een conferentie gaat beleggen tussen de vertegenwoordigers van al deze partijen, - want u weet, tegenwoordig is een vertegenwoordiger van een land gelijktijdig de vertegenwoordiger van de machtigste handelsbelangen daar - dan kom je als vanzelf tot de vraag: wie zal dat betalen? Men zou in het zuiden, ik denk hier aan Zuid-Amerika en in beperktere zin ook aan Afrika, wel bereid zijn om wat minder hout te kappen, mits daar voldoende miljoenen of zelfs miljarden dollars tegenover staan. Maar die komen weer niet op de juiste plaats terecht, dús er zullen altijd mensen blijven kappen. En dan zeggen die staten: ja, daar kunnen wij ook niets aan doen, dan hadden jullie maar méér moeten geven. Iets wat dus niet zinnig is. Je zou moeten zeggen: je krijgt bijvoorbeeld vrije handel met de rest van de wereld. Dát zou iets kunnen betekenen en daar hebben ook de heersende belangen interesse in. Maar wanneer je bezig bent zoals deze heren: 'wij zullen wel even vertellen wat jullie moeten doen voor het milieu en wij willen dan wel een paar vrijblijvende afspraken maken', ja, dan zit je eigenlijk in hetzelfde bootje als een verenigd Europa.

Kijk, een verenigd Europa, dat is natuurlijk een kwestie van: wíe is de sterkste staat. En de sterkste staat in Europa heet Deutschland: und die deutsche Mark, nou ja, laten we het zo zeggen: er zijn een hele hoop mensen die voor Duitsland zijn, omdat ze graag mark graven doen. Die proberen winst te krijgen... Maar aan de andere kant, wanneer bijvoorbeeld een KLM (waarschijnlijk wordt Fokker bedoeld (red.)) tegen Duitsland zegt: ja, maar wij willen zelfstandig blijven ontwerpen en produceren, dan vraagt Duitsland: hoezo, zie je ze vliegen? Want ónze belangen gaan voor en wij hebben zo grote problemen op te lossen in eigen land, wij kunnen daar niet nog eens een keer industrieën elders gaan subsidiëren: integendeel, wij willen onze eigen afzetmarkt vergroten, nietwaar. En wat zegt Frankrijk? Ja, wij zijn volkomen bereid om mee te werken aan een verenigd Europa, mits wij het voorzitterschap krijgen. Ah,

ça, c'est incroyable, qu'on ne fait pas ça. Pour la gloire de la France, nous refusons. Oftewel, wij willen het beste baantje hebben en de meeste zeggenschap, want voor de eer van Frankrijk moeten wij anders weigeren. Dat is heel begrijpelijk. En dan zit daar Italië. Ja, Italië zou wel willen, maar Italië zit met een maffia. En die maffia, die zou dan wel mee willen werken, mits ze zich kan exporteren. Maar de andere landen voelen daar weer niet veel voor.

En wat zegt de gewone burger in heel Europa? Wij zien niet in waarom wij een extra luxe ruif moeten gaan subsidiëren voor afgekeurde politici en uitgegooide hoofdambtenaren. Ja, neemt u mij niet kwalijk, maar zo denken een hoop mensen. Dus: kán men tot een overeenkomst komen? Grenzen weg? Ja, maar daar worden belangen mee geschaad. Het is niet meer mogelijk om de eigen industrie te beschermen. Daar worden bepaalde voorrechten plotseling onaanvaardbaar. Ja, maar dat kunnen wij toch niet doen. Wij moeten onze boeren, automakers of wat anders subsidiëren. Nederland is ook zo'n land. In Nederland wordt alles gesubsidieerd, inclusief de krokodillentranen die sommigen over het milieu storten. Maar laten we reëel zijn. Een verenigd Europa kan er alleen zijn, wanneer de machtigen bereid zijn om, zeg maar, negen-tiende van hun macht af te staan en dat willen ze niet.

Een verenigd Europa kan alleen goed functioneren, wanneer iedereen naar gelang zijn ínbreng in het geheel zeggenschap heeft. Maar dat betekent juist dat degenen die het hardste schreeuwen het minst te zeggen krijgen en dat willen ze óók niet. Dus een verenigd Europa is een droomplaatje tezamen met een groot bureaucratisch apparaat dat zichzelf reeds als bureaucratisch beschouwd, maar dat het in feite niet is. En waarbij de vele beampten nog niet de kans hebben om de ministers te zeggen wat die moeten zeggen. Dus we staan gewoon in een patstelling. Niemand wil eigenlijk: maar voor de goede publieke relaties moeten we doen of dat we wél willen. Ja, de doorsnee Nederlander die denkt er waarschijnlijk heel anders over. Die zegt: ach, wij zijn eraan gewend aan dat gedonder nietwaar. We dachten dat we bevrijd waren en we waren vrij en plots bleek dat we een voorpost van Amerika geworden waren. Nou ja, en laten we het nou worden van Duitsland. Duitsland is niet zo sympathiek, maar wat geeft het eigenlijk, wij redden ons wel. En er zijn zelfs mensen die zeggen: ja, wanneer de belastingen moeten worden aangepast aan het Europees gemiddelde, dan zijn we toch zeker zes, zeven procent voordeliger uit. Dus die zijn wel voor een verenigd Europa dan. Maar de rest? Die zeggen: nou ja, wat maakt het uit in Nederland. En wat zeggen ze in Duitsland: o, natuurlijk, een verenigd Europa, und als erstes Land, das Vaterland. Es lebe Bonn. En dan zeggen ze in Brussel: van zo'n bonbon zijn wij vies. En dan zegt Frankrijk: mais non, on veut le vin français. Men wil de franse wijn drinken: luchtig, vrolijk, Bourgondisch en burgerlijk. En dan zegt u tegen uzelf: ja, wat moeten we daarmee aan? Ach, het is precies hetzelfde als de milieuconferentie. Vele mooie woorden, vele mooie besluiten die eigenlijk nietszeggend zijn. En daarnaast kleintjes die tegen kontante betaling bereid zijn om althans uiterlijk mee te werken. En dat is in verenigd Europa, dat is in de wereldconferentie, dat is overal. Want de mensen hebben nog niet begrepen dat je alleen maar werkelijk goed kunt leven als je leert samenwerken. En wat is tegenwoordig de leus: Ik voor mij en god voor de anderen. Nou ja, dan weet je waar je terecht komt: in de hel. Want het is wel duidelijk dat zelfzucht, egoïsme, het zich voortdurend vasthouden aan bijvoorbeeld 'de groeiende economie': deze boekhoudkundige illusie die allang bezig is zichzelf te logenstraffen.

Dan: hou je bezig aan schaalvergroting!!! Wat is schaalvergroting? Dat betekent dat je dezelfde portie op een steeds grotere schaal legt tot niemand er meer bij kan. Deze economische en anderszins beziene onzin is een geloofsartikel. Partijen hebben hun hart eraan verpand. Anderen geloven dat je alles moet régelen, zonder te beseffen dat de bureaucraten die alles regelen, voorschriften maken die heel mooi zouden zijn, wanneer de mensen zouden besluiten zich eraan te houden, maar dat doen ze nooit. Let u maar eens op de maximumsnelheid. Dus we staan in feite in een wereld, waarin de méntaliteit moet veranderen. Niet meer: 'ik doe wat ik mot doen en verder doen ik niks', maar: ik zet mij in voor een bepaald iets: ik werk ervoor, ik werk eraan, ik hou me ermee bezig. Wanneer ik bezig ben over het milieu, dan ben ik niet alleen bezig over wat ze in Afrika, in Azië, in Zuid-Amerika moeten doen, dan ben ik eerst bezig met wat wij kúnnen. Ja, zover zijn we nog niet, hè...

Dus wanneer u deze twee onderwerpen aandraagt, hoe actueel ze ook mogen zijn in uw ogen, kan ik alleen maar zeggen: het zijn uiteindelijk droevige schijnvertoningen, waarbij de

intenties van degenen die zeggen het eens te zijn, op zichzelf al frustrerend werken voor elke realisatie van hetgeen ze als begeerlijk en schoon prediken. En ja, waarom zouden we er ons druk over maken? We zitten ergens op een grensje waar allerhande leuke dingen gaan gebeuren, nou ja, leuk. Van de tribune waar wij zitten dan...

Er zijn nog aardig wat aardbevingen en uitbarstingen op komst. Het aantal kleine oorlogjes neemt niet af, het neemt toe. Alle kleine geschillen, alle grote speculaties, alles wat in elkaar zakt in deze dagen, omdat het op bluf en klopop was opgebouwd: dat alles komt op u afrollen.

En het weer, het weer bedenkt zich eens en misschien krijgt u nog wel een nachtvorstje in augustus, nietwaar. U hebt met mei ook een extraatje gehad, een beetje zomer. Dus het loopt anders dan de mensen kunnen berekenen en kunnen overzien. De mentaliteit van de mensen verandert, maar niet op een wijze die nog controleerbaar is en dan is het heus niet alleen, gelooft u mij, een kwestie van: nou ja, als ik het niet krijgen kan, dan steel ik het wel. Of als je het niet geeft, sla ik je wel dood... Het is meer een kwestie van: ik voel mij hier niet meer thuis, mijn leven heeft zo geen zin meer en als jullie me de kans niet geven om het zinrijk te maken, dan zoek ik er zelf wel wat voor. En de één zoekt het in één of andere sekte en de ander die zoekt het in een of andere streetgang en de derde, die besluit misschien om doctor in de psychologie te worden en daarna in de politiek te gaan. En iedereen vecht, maar ze weten niet waarvoor ze vechten. Kijk, strijden voor het behoud van uitstervende soorten, ik vind het schitterend. Wanneer het een reële mogelijkheid is. Als u wilt dat die jappers ophouden met moordaanslagen op de laatste grote vissen - of wat moet ik zeggen: waterzoogdieren, de walvissen - dan is er één eenvoudig middel dat onmiddellijk helpt: koop geen Japanse goederen meer. Als dat een jaar wordt volgehouden, dan is het afgelopen. Maar nee, want, kijk, het is toch eigenlijk wel veel beter en, ja, het is toch goedkoper ook en het heeft zo'n mooi uiterlijk... En ja, bovendien, dát kan ik met korting krijgen. En als ik iets van Philips krijg, de prijs is misschien uitverkoop op het ogenblik, maar de service is onbetaalbaar... Zo redeneert men dan.

Als je iets wil doorzetten, dan moet je niet demonstratieve acties houden. Dan moet je eenvoudig iedereen die deel is van een ambtelijk apparaat, je verdere bijstand ontzeggen. Maar daar heeft niemand de moed voor: dat is onmenselijk, dat kunnen wij niet doen... Op deze manier zouden eenvoudige mensen enorm veel kunnen bereiken, ook in uw land en ook in die andere landen, waar bijvoorbeeld iedereen wel weet hoe groot de omkoopbaarheid van bepaalde mensen is en hoeveel zeer belangrijke politici elk jaar weer in hun zak steken van de belastingcenten. Ze wéten het wel, maar, ach, zolang het ons goed gaat, laat ze maar...

Ja, natuurlijk, het is jammer dat de lucht wordt verontreinigd, maar kijk eens, wij wérken op die fabriek van Gevaert. Of, ja, ja, natuurlijk, het is jammer dat er zoveel verontreiniging is, maar ja, als je op het openbaar vervoer moet wachten, dat duurt veel te lang: nee, hoor, ik moet mijn wagentje hebben. Zeker, dan kan ik misschien alleen twintigduizend kilometer per jaar door de straten heen. Maar wat hindert dat, wat ís dat nou?... Ja, dat is net dat beetje méér dat teruggedraaid kan worden. Ik zou zeggen: als je alleen al begint om een fiets te nemen en elke boodschap die je doet, elke verrichting binnen een afstand van vijf, zes kilometer met een rijwiel aflegt en niet met de auto, dan is dat beter voor je gezondheid en voor het milieu. Maar nee, dat kunnen we toch niet doen, zeg, het regent, ik moet effe naar de brievenbus, hoor, brrrrrr. En dan wel 's avonds zeggen: ja, ze moesten toch eindelijk wat aan het milieu doen... Het zijn de gewone mensen.

En nu verwacht u dat een stelletje machtsbeluste staatslieden, die heus wel bereid zijn onderling wat foaien uit te wisselen, hoor, dat díe het even in orde maken? Als de gewone mensen het niet doen, dan gebeurt het niet. En als die gewone mensen alleen maar bezig zijn om te vertellen waar het élders moet gebeuren, dan komt er ook niets van terecht. Dat kunt u toch wel nagaan? Nee, we moeten reël blijven en we moeten toegeven dat ieder bij zichzelf zou moeten beginnen. En als iedereen op aarde plotseling besluit iets te doen voor het milieu zoverre hij kán, ook al is het maar weinig, dan ontstaat als vanzelf de druk waardoor de politici óók tot overeenkomst komen. Dan heeft zo'n wereldsamenkomst van milieufreaks en anderen zin.

De meeste mensen denken dat je de wereld verbetert door een leus op het bord te schilderen en daarmee te gaan demonstreren. Demonstreer liever wat je kúnt, wat je dóet, en wanneer je het niet doen wilt onder die condities, zoek wat anders. Niet altijd maar schreeuwen.

Wanneer je zegt: ja, de onderwijzers zijn overbelast, dan ben ik geneigd om het met die mensen eens te zijn. Het gaat niet alleen maar zitten in het onderwijs, nee, in de uren die ze moeten vergaderen óver het onderwijs, waarbij ze bla, bla, bla, bezig zijn aan dingen die ze beter anders zouden kunnen doen en elders. Dan zou ik tegen al die mensen die zo bezig zijn om de 'vernieuwingen voor het onderwijsprogramma voortdurend te stimuleren', zeggen: hou nou eindelijk eens op met die nonsens. Laten de mensen weer eens leren lezen, schrijven, spreken, rekenen. En geef de onderwijzers de middelen om ín de klas de discipline te handhaven. En maak er geen machteloze doetjes van. Ja, dan zeggen ze: ach, dat is allemaal onzin. U hebt gelijk... Maar hoe wilt u een geestelijke omwenteling - en die ís op het ogenblik gaande - hoe wilt u die een pósitieve gestalte geven in deze maatschappij, wanneer u alleen maar eist dat anderen wat doen, wanneer u alleen bezig bent wat voor ú zo belangrijk is en u niet afvraagt wat u van ánderen vergt.

Een geestelijke vernieuwing is niet alleen maar: ik droom in mijzelf weg naar een hogere wereld, ik leef in lichte sferen... Ja, dat is precies hetzelfde als dat je zegt: ik ben even een luchtje aan het scheppen en nou ga ik terug in de mestput. Dat is onzin. Je moet zeggen: Al wat ik geestelijk bereik, dat moet ik omzetten in een materiële praktijk. Al wat ik innerlijk weet, is gelijktijdig een programmering voor wat ik naar buiten toe dóe. Dan kom je verder. En dan kan ik wel zeggen: ja, lieve mensen, houd maar je milieuconferenties, houd maar weer een nieuw Maastrichts praatje, nietwaar. Je hebt al gezien wat het is: het is een politieke vlaai, die veel op een koeienvlaai lijkt... Maar realiseer je dat het niet een kwestie is van: Wij beslúiten, maar wij veránderen en wij zíjn. En dan zijn dit nou niet bepaald hooggeestelijke onderwerpen. Maar hoe wilt u hooggeestelijk bewust leven als u gelijktijdig geketend bent aan de beurskoersen en de bankrente: en ik moet nog wat meer salaris hebben... Hoe wilt u dan nog geestelijk vrij zijn? Hoe wilt u geestelijk vrij zijn, als u anderen volgt die u zeggen: je mag alles geloven wat ik zeg, maar níet nadenken... U bent uzelf. Elke mens is een wezen dat tijdelijk stoffelijk gestalte heeft en waarin een ander iets, een ego, leeft dat men dan wel eens als geest of anderszins omschrijft. Het geestelijke leven van die mens is een werkelijkheid die blijft bestaan, wanneer het stoffelijk bestaan ten einde is.

En dan gaat het er niet om wat de burens hebben gezegd van wat je op aarde deed. Het gaat erom in hoeverre je trouw bent geweest aan jezelf en in hoeverre je goed bent geweest voor anderen, dus betekenis hebt gehad in de wereld. Dát zijn de normen. En dan is al die poeha en al die drukte over in feite zuiver materialistische problemen, vergeleken daarbij, niets waard. De innerlijke mens moet leren dat vreugde niet te koppelen is aan een disco, een televisieprogramma of een extra vakantie uitje ergens in de rimboe. Men moet leren dat vreugde iets is wat je in jezelf vindt, dat je door jezelf uitdraagt. Dat de ínnerlijke vreugde de enige echte vreugde is en dat dat de enige vreugde is die je wezenlijk en werkelijk met anderen kunt delen. Al het andere is bijkomstig.

Die mens moet leren dat zijn bewustzijn van het leven niet gebaseerd mag zijn op het ik, maar op al wat ik kén. Zeker, ook dan is de wereld waarin je denkt te leven, in feite voor een groot gedeelte een reflectie van jezelf. Maar dan leef je als een eenheid, dan is stoffelijk en geestelijk niet meer belangrijk, dan is het een eenheid geworden. En dat een deel daarvan verder gaat en misschien later nog eens een keer in de stof terugkeert, dat is dan ook van geen belang. Want je bent jezelf geweest, niet met: wat heb ík eraan, en hoe word ík beter, maar: hoe leven wíj, hoe kan ik mét anderen gelukkiger zijn.

Díe ommekeer zal tot stand komen, moeizaam en aarzelend. O, er gaan eerst nog heel wat banken failliet, er komen nog heel wat schandaaltjes en er zullen nog heel wat opstandjes uitbreken overal, maak u geen zorgen. Het is niet één, twee, drie voor elkaar. Maar de komende paar jaren zullen wel degelijk laten zien dat zowel de aarde als haar bewoners onder een enorme stress staan. Dat ze móeten veranderen of ten gronde gaan. Wanneer dat begrepen is, dan hoeft u geen milieuconferentie meer te houden, dan wordt u het onderling eens. Nou ja, jullie moeten misschien wat hout kunnen zagen om te exporteren, dan zullen wij dat hout planten... Jullie zitten misschien met moeilijkheden van droogte en zo. We kunnen

daar op het ogenblik misschien weinig tegen doen, maar we zullen beginnen met onze dorre vlakte te begieten totdat er weer bomen staan, totdat er weer gras is, totdat er eindelijk weer leven is... We zullen niet zeggen: mensen, vermeerdert u...- er zijn landen waar kinderbijslag zo iets is als een fokpremie - maar we zullen zeggen: mensen, beperk u in het nageslacht. Wanneer twee mensen twee mensen voortbrengen, dan is dat een voldoende belasting voor deze wereld, want er zijn teveel mensen. Maar laat die mensen die dan opgroeien op die wereld de kans krijgen om werkelijk zichzelf te zijn, om werkelijk te leren, om werkelijk te leven, om iets te zijn dat geestelijk blijft bestaan en stoffelijk zich leert te uiten. En die verandering, beste vrienden, die is heus op komst. O ja, we kunnen natuurlijk nog vooruit kijken en zeggen: O, het duurt wel tot 2050, voordat al die kleine probleemoorlogjes en opstandjes een beetje afgelopen zijn, zover er natuurrampen niet een voortijdig einde aan gemaakt hebben. Maar je leeft vandaag. Vandaag ben je op deze wereld. Vandaag is jouw ik, dat tot zoveel verschillende geestelijke sferen en werelden behoort, deel van dit stoffelijk geheel en het probeert in dit stoffelijk geheel zichzelf te zijn, zichzelf in te brengen. Laat die geest dan ook eens een keer aan het woord. En reken niet alleen met uiterlijke omstandigheden. Leef vandaag, maar leef vandaag zo goed als je kunt, zo blij als je kunt. Zo tevreden als je maar mogelijk is. Wanneer er dán een morgen komt, zal het, alleen door wat jij bent, een stukje beter zijn.

Je kunt niet de wereld bureaucratisch verbeteren. Je kunt alleen de wereld anders laten groeien, omdat de werkelijkheid in de menselijke natuur eindelijk de overhand krijgt op de dressuur, die maatschappelijk zo lang de mens langs verkeerde sporen heeft geleid. Als u commentaar hebt, bent u welkom.

❖ *Ja, wat zal dat voor de onderlinge menselijke relaties betekenen?*

Het zal betekenen dat niemand meer denkt dat een ander van hem of van haar is, maar dat men wel gaat begrijpen: Wat ik deel met de ander is belangrijk. En als het voor mij belangrijk is, dan zal het ook belangrijkheid hebben voor die ander, ook wanneer dat misschien heel anders uitvalt dan voor mij. Laten wij elkaar helpen om gelukkig te zijn en laten wij nooit zeggen: Mórgen zullen wij gelukkig zijn, wanneer het vandaag kan. Maar laten wij ook nooit zeggen: <O, de rámpspoed die morgen over ons zal komen', maar laten we zeggen: <Met wat vandaag gedaan is, zullen wij morgen kunnen en moeten leven'. Voldoende?

❖ *Blijft ook nog zo iets bestaan als een man-vrouw gezinssamenstelling altijd: of wordt het ook steeds lossers de samenwoningsverbanden/huwelijken?*

Ik denk dat voorlopig het gezin weer inténser wordt. U vergeet één ding: aids marcheert op over de hele wereld: Azië, sterk aangeslagen, Afrika over de 700 000 direct zieken, Zuid-Amerika, aantal H.I.V.-besmetten nog niet geteld, maar waarschijnlijk ook over het miljoen. En die besmetting breidt zich ontstellend uit, zelfs in de Verenigde Staten, waar ze op het ogenblik al over de 200 000 erkénde aids-zieken hebben. Realiseer u, dat dus die zogenaamde seksuele vrijheid er één dient te zijn, waarbij je zelf mag zeggen: 'ja, of ik doe het niet', maar dat het niet de vrijheid kan zijn van: ik kies hier eens een hapje en daar... Sommige mensen zouden het liefst door de wereld gaan als kaasproevers op een markt, overall een monster nemende. Kijk, een dergelijk gedrag heeft monsterlijke gevolgen. Dus het gezin, inderdaad. Of dat gezin een zo vaste structuur heeft als vroeger, levenslang contract, weet u wel, nou, ik betwijfel het eerlijk gezegd een beetje.

❖ *Is het dan een psychologisch gevolg van aids?*

Het psychologisch gevolg van aids is op het ogenblik nog: het zal mij niet gebeuren. Maar het wordt binnenkort: het zou mij kunnen gebeuren, kijk uit. En dan wordt het een situatie van: ik ben zeker dat het mij hÍer en zó niet zal gebeuren en dat is dan mijn stekkie: dit is mijn plek: dit hoort bij mij. En dan denkt u waarschijnlijk: ja, maar komen er dan geen echtscheidingen meer? Natuurlijk, er komen altijd wel, wat u noemt, echtscheidingen, en dat wil zeggen dat partners uit elkaar gaan, maar niet meer met gevechten over materiële voor- of nadelen, maar gewoon met een bewust zeggen: de kinderen kunnen hun weg wel vinden, die zijn oud genoeg. Als jij dat wÍlt, dan doe jij dát. Als ik dát wil, doe ik dát. En het wonderlijke is, wanneer je weet dat je het kúnt doen, gebeurt het veel minder. Nee, het gezin blijft voorlopig nog wel een basis. Maar ik kan mij het gezin wel voorstellen als deel van een zogenaamd

samenlevingsverband, waarbij de huwelijkse relaties tussen de partners over het algemeen onaangetast blijven, maar waarbij de samenwerking met anderen op gebied van huisvesting, huishoudelijkheid, arbeid en dergelijke door het delen van de taken veel meer mogelijkheden geeft dan de afzonderlijke deelnemers. Dus dat is een ontwikkeling die ik wél zie. Is dit voldoende?

❖ *Bedoelt u dat er een grotere mate van vriendschap gaat komen, van erkenning, respect?*

Ik denk dat die daaruit voortvloeit. Op het ogenblik is het zo dat men rekent vanuit de verplichtingen die anderen hebben. Misschien komt er een tijd dat men rekent vanuit de plichten die men zelf heeft, dat zou beter zijn. Maar het beste is als men niet spreekt over verplichting en plicht, maar over de wederkerige behoefte. Wie heeft behoefte aan mijn steun en hulp en degene, die je dat geeft is je vriend of vriendin. Wanneer je bereid bent om elkaar te helpen bij alle kleine dingen, dan hoeft dat niet noodzakelijkerwijze ook een seksuele relatie in te houden. Het houdt echter wél in dat je in het leven een harmonische eenheid vormt. En als u die met vriendschap wilt omschrijven, dan lijkt mij dat inderdaad een juister woord dan te spreken over huwelijk of seks. Want die dingen zijn zuiver persoonlijke punten, waarbij ieder zijn eigen fouten maakt en zijn eigen vergissingen, maar waarbij de vrijheid om die te herstellen het meest belangrijke is wat je kunt hebben. En dán geloof ik inderdaad dat vriendschap, samenwerking, wederkerigheid de belangrijkste factoren zullen worden in een toekomstige samenleving.

❖ *Kunt u daar ook een termijn voor berekenen?*

Nou, ik geloof niet dat zoiets op termijnbetaling te berekenen is, maar ik zou zeggen: elke goede daad van vandaag brengt de interest op waardoor de werkelijkheid van morgen beter wordt. En als er steeds meer mensen komen die op deze wijze vandaag wat positiefs scheppen, dan zal, vóór men het beseft, die vriendschap kunnen bestaan. En dan denk ik persoonlijk, maar ik ben pessimist, dat u ongeveer 100 tot 120 jaar nodig zult hebben om dit als voornaamste factor op aarde te zien. Maar ik geloof ook dat u binnen tien jaar het eerste begin hiervan op vele verschillende plaatsen van deze aardbol zult kunnen constateren. Maar dat is toch meer uit noodzaak geboren. Ik heb het idee dat die veranderingen, waarover ik hoor praten, meer gebeuren ondanks de mensheid zelf. Ze gebeuren ondanks de maatschappelijke structuur die de mensheid zichzelf heeft geschapen, ja. Maar gelijktijdig: Wanneer de behoefte ontstaat, en het begrip van wederkerigheid en in zekere zin onderlinge afhankelijkheid, is ontstaan, dan wordt die vriendschap vanzelf geboren. Het is geen proces dat zo gemakkelijk verloopt. Daarvoor zijn er teveel illusies. Hebt u een girorekening, ja? U hebt geld staan op die girorekening, hè?.. Illúsie, het zijn alleen maar getalletjes. En die getalletjes, daar schuiven ze mee en dat is de winst. Begrijpt u? Geld? Heeft u bankpapieren in uw zak? Wat heeft u ook weer? O ja, een of andere reiger, geloof ik of zoiets. In ieder geval een echt Nederlands dier met een lange snavel...

❖ *Een snip...*

Een snip? Ja, dat is zeker zeer Nederlands, nietwaar, want hoeveel mensen vangen tegenwoordig geen snip elke dag... Maar.., wat is dat papiertje nou werkelijk waard?

❖ *Als iedereen erin gelooft, is het wel wat waard natuurlijk.*

Juist, daar zegt u iets. Met andere woorden: er is geen feitelijke waarde, maar er is een onderlinge afspraak, een geloofswaarde... Een toegekende waarde. Een toegekende waarde is misschien nog beter, ja, ofschoon de waarde die verschillende mensen daaraan toekennen ongetwijfeld zeer verscheiden is. Want er zijn mensen die zeggen: ach, had ik maar duizend gulden. En er zijn ook mensen die zeggen: ach, wat maakt een paar miljoen meer of minder schuld uit op vier miljard... Dat is maar van welk standpunt je het bekijkt. Maar goed, een toegekende waarde.

❖ *En zo zijn er zoveel dingen waar een waarde aan wordt tóegekend. Aan tijd bijvoorbeeld. Waarom lopen de mensen zich toch de beroerte om op tijd op een kantoor te komen waar ze dan het ochtendblad doorlezen om de tijd door te komen?.. Beantwoord u mij die vraag eens... Is dat niet de illúsie, de illusie van de klok, de illusie dat je aanwezigheid belangrijker is dan je werk?..*

Allemaal illusies. Maar een maatschappij die op illusies is opgebouwd, die wíl die illusie niet graag prijsgeven. Als je morgen kunt bewijzen dat er geen hemel bestaat, dan zijn er nóg

mensen die zeggen: ja, maar wij behoren tot de uitverkorenen. Voor ons bestaat die wel. En waarom? Dan zijn ze tenminste meer dan al die andere arme heidenen... Ja. Dergelijke illusies heeft een mens nodig, omdat hij bang is met de werkelijkheid geconfronteerd te worden. Ja, omdat hij illusies scheidt, om daarmee de werkelijkheid, althans voorlopig, en schijnbaar te kunnen veranderen. En als u mij niet gelooft, let u maar eens op... Binnen zeer afzienbare tijd zullen ook in Nederland zeer vele instanties en bedrijven tot de conclusie moeten komen dat ze weliswaar zich rijk gerekend hebben, maar dat ze niet over het praktische bezit kunnen beschikken dat nodig is om hun pretentie waar te maken. En als u zegt: die illusies breken langzaam, dan hebt u volkomen gelijk. Maar ze zullen breken op het ogenblik dat zij niet meer volledig te handhaven zijn. Laat ik het zo zeggen: als je als man, ja, of ja, de dames dragen ook pantalons tegenwoordig, dus als man of vrouw een broek zolang draagt dat het zitgedeelte zeer dun is geworden, dan gelooft niemand meer dat er géén billen onder zitten. Begrijpt u wat ik bedoel? En dat gebeurt met steeds meer dingen in de maatschappij. De schijnmanipulaties zijn uitgehold. De enige die hollen, zijn degenen die proberen om de gaten te stoppen. En dan verandert er vanzelf iets. En natuurlijk komen de mensen eerst in opstand. 'Want jullie hebben ons altijd beloofd, jullie hebben altijd gezegd dat...' En dan zijn wij boos op die anderen, maar uiteindelijk kom je erachter dat je het zélf moet doen. Ga maar kijken in Rusland. Daar hebben ze een hele tijd gedacht: Als we nou maar vrij zijn van de tirannen, dan begint het goede leven. Nu komen ze erachter dat je dat dan zelf moet scheppen. En ja, veel van de opscheppers gaan eraan ten onder. Die worden langzaam maar zeker weer uit hun politieke functie ontheven. En misschien komt er eindelijk nog eens iemand met gezond verstand die leiding kan geven, je weet het niet. Maar, denk na. Ook nu en in uw eigen omgeving, in uw eigen kleine landje kunt u steeds meer constateren dat alle pretentie, alle illusie zo dun is dat je er doorheen gaat zien dat er wat anders achter zit. En u zult zien dat steeds meer mensen daardoor gaan ageren, dat ze gaan proberen om tóch te krijgen wat hen beloofd is. Maar het is er niet, dus ze kunnen het niet krijgen. En dan gaan ze zich afvragen: wat moet ik dan wel doen? En misschien dat ze dan ontdekken, dat ze door onderling samen te werken, door voor elkaar tenminste betrouwbaar te zijn, veel meer bereiken en veel meer tevredenheid, en misschien geluk, beleven, dan anders denkbaar zou zijn. Voldoende?

❖ *Zouden wij mogen weten wat de ODV vandaag de dag doet, ook met het oog op alles wat u vertelt...*

Ik kan u alleen maar zeggen dat vanuit een menselijk standpunt de jongens voortdurend overuren maken en dat ze het zelf zien als een vreugdige taak om het onontkoombare om te buigen naar een voor de mensheid toch gunstige ontknoping.

❖ *En bent u daar ook pessimistisch over of...*

Als ik pessimist was, zou ik dan overuren maken en bovendien nog even hier komen kletsen om iemand een plezier te doen?..

❖ *Neem me niet kwalijk, maar u noemde zichzelf pessimist..*

Ik ben een pessimist. Voor mij is een glas half leeg en nooit halfvol. En waarom? Omdat ik vind dat de erkenning van de leegte nadruk geeft aan de betekenis van het aanwezige... Pessimistisch, hè? Maar goed, ik ben niet zo optimistisch dat ik zeg: o, mensen, binnenkort breekt het duizendjarig rijk aan. Trouwens, u hebt er net een achter de rug, hoeveel jaar heeft dat ook weer geduurd?.. Maar ik zeg gewoon: Mensen, er zijn veranderingen die niet op te houden zijn. En ik geloof dat voldoende mensen die verandering zullen doormaken om een nieuwe mensheid tot stand te brengen. Een mensheid die met minder illusies, maar met meer menswaardigheid en menselijkheid kan leven. En dat is geen optimisme, dat is geen pessimisme, dat is alleen een waarderen van datgene wat nu bestaat en de extrapolatie van de meest waarschijnlijke mogelijkheid. Voldoende? Zo, misschien hebt u genoeg van het pessimisme. Dan kunnen we nog even aan het cultuurpessimisme beginnen, nietwaar. Of had u geen tijd meer?

❖ *Is de maatschappij niet datgene wat de innerlijke mens eigenlijk uitstraalt, dat maakt, lijkt mij, de maatschappij..*

Nee, de maatschappij is het mombakkes dat ze voorbinden aan datgene wat de mens innerlijk uitstraalt. Met andere woorden, de maatschappij is een reeks gemaakte relatievormen,

waarachter de werkelijkheid van de bestaande relatie voortdurend schuilgaat. Bent u het met mij eens?

❖ *Ja zeker.*

Nou, dan hoeven we daar niet meer over te zeggen, hè? Kijk, ik ben bijvoorbeeld heel erg voor cultuur. Maar ik vind dus dat t.v.-kijken bijvoorbeeld in uw tijd ontaard is in kul-turen. En ik vind het ook waanzinnig dat een prima donna een kwartier lang licht te sterven, als er voldoende subsidie wordt betaald om een salaris te verhogen. Ik zou zeggen: laat het mens gewoon dood gaan, daar heb je geen subsidie voor nodig. Ik vind het waanzin dat mensen die willen voetballen, subsidie moeten hebben, opdat ze de mensen kunnen betalen, die voor hun plezier én inkomen tegen een balletje trappen. En die dan zo venijnig worden dat ze het verschil tussen een speler en een bal niet eens meer zien. Als je kijkt hoeveel voetbalrellen er zijn, is het dan redelijk om dat te subsidiëren?

❖ *Dat is belachelijk.*

Juist. Als u kijkt hoeveel halflege of driekwart lege theaters er zijn, waar plechtig de cultuur wordt uitgedragen en dat kan dan gaan van de heer Shakespeare tot al die andere pierementen. Waarom moet de gemeenschap ervoor betalen? Dat half lege zalen, uit culturele verwaandheid heel vaak, naar langbekende woorden zitten te luisteren, die toneelspelers brullen of fluisteren, waarbij het drama, allang bekend, uiteindelijk een nieuw decor nu wordt gewend naar een modernere tijd, omdat, zo zegt men, dit een kunst is, die leven zal voor eeuwigheid. Waarom, vraag ik, moet je kunst subsidiëren, wanneer je kijkt hoe de kunst werkelijk is ontstaan? Uit de behoefte van de mens aan schoonheid. Aan een zonder eigenwaan werken aan iets wat anders is en beter en mooier, en dan zó dat ánderen het waarderen en dus de arbeider zijn loon waardig achten... De grote kunstenaars uit oude tijden werden wel degelijk gesubsidieerd, maar dat waren dan de hele rijken die deze mensen als het ware een ondersteuning gaven, waardoor ze deze schitterende kunstwerken konden maken, waar we nu nog van genieten... Dat is misschien waar voor Broend(?) en Praxiteles en dergelijke, maar laten we ons heel goed voor ogen stellen dat de rijken die het subsidiëerden, dat ook vaak deden uit een soort reclameoogpunt.

❖ *Maar hebben we toch niet die kunst aan te danken...*

Ja, en u heeft er nu bijvoorbeeld, hoe heet het, de tour de France aan te danken. Dus het maecenisme is wel verschoven. Maar áls de kunst werkelijk zoveel waard is, dan moet er ook wel een maeceen te vinden zijn.

❖ *Maar is de behoefte aan schoonheid verschillend van die van vroeger?*

Kijk, misschien spreek ik hier een klein beetje tegen uw visie in. Maar wanneer een half volk voortdurend loopt te zingen van: Marie die vrijt met haar huzaar.., dan vind ik dát een grote kunst: en niet een Nessedorme(?), door de beste tenor gezongen desnoods, waar slechts enkele duizenden zich mee verheugen. De kunst is datgene wat uit het schoonheidsgevoel van het vólk voortkomt. Niet datgene wat door de hofkunstenaars wordt opgelegd. En wanneer hier zo-even het oude Griekenland werd aangehaald, dan wil ik nog wel een stap verder gaan, en zeggen: in Rome was de kunst ook gesubsidieerd, maar ze was gesubsidieerd door heren, die hun eigen grootheid wilden benadrukken of die wilden laten zien, hoe royaal zij wel konden zijn... En later waren het de hofkunstenaars, anders gezegd: Kunst was niets anders dan een annonce van bezitterstrots. En nu heeft de staat die functie overgenomen. Maar de bezitterstrots ís er niet meer, omdat de burger die eens daar in op kon gaan op z'n eigen voorwaarden, nú gedoemd is te ondergaan, wat anderen als cultuurwaarde betekenen, zonder dat hij het zelf misschien waardeert of begrijpt...

❖ *Ja, maar heeft die mens, de burger, dan zelf niet een behoefte aan schoonheid of kunst?*

Als hij daar behoefte aan heeft, dan zal hij degene die die schept, de mogelijkheid geven daarvan te leven.

❖ *Maar die is er dus niet op het ogenblik...*

Als hij er niet is, bewijst het dat de kunst niet beantwoordt aan datgene wat op het ogenblik voor de burger belangrijk is. En ik vraag me af of iemand die bepaalde vroegere kunstenaars, - als, ja laten we nou Hals bijvoorbeeld, van Gogh, ik noem maar een paar voorbeelden -, als die zwaar gesubsidieerd waren geweest, of hun kunst dan zo oprecht en groot zou zijn

geweest als men nú meent te mogen constateren. En dan wil ik er even op wijzen dat een meneer van Meegeren, bewogen ongetwijfeld door kunstzinnige motieven en natuurlijk financiële mogelijkheden, diezelfde kunst ook kon produceren. En als het nu maar van een oude kunstenaar was, was het cultuur. En als het van hem kwam, was het oplichting. Wat is dan nog kunst? Kunst is een bezit. Kunst is niet meer een beleving.

❖ *Een geldbelegging.*

Juist. En daarmee mijn argument: laat de mensen desnoods overal hallen en theaters en voetbalvelden neerzetten en zeggen: Jongens, jullie spelen voor éigen verantwoording en voor éigen rekening. Jullie schilderen, jullie beeldhouwen voor eigen verantwoording, voor eigen rekening. Jullie kunnen toneelstukken, opera's, operettes, revues, mijnentwege stripshows opvoeren zoveel als je wilt, maar júllie dragen de kosten, jullie nemen de verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid. Dan vallen er natuurlijk wel een hele hoop organisaties plat, maar dat is niet erg, want die creëren in zich zelve niets anders dan de illusie dat iets cultuur is omdat zij het goedgekeurd hebben. Gemeen, hè?

❖ *Dus weer een elite die af moet treden? We zouden toch geen kunst hebben zonder dergelijk elitair gedrag, dan zou, wie had de kathedralen moeten betalen, wie had Bach moeten betalen?*

Wie hebben de kathedralen betaááld, mijn waarde vriend? Dat hebben de burgers gedaan.

❖ *Ja, ook door afpersing en..., maar ze zijn er wel!*

Nee, niet door afpersing, vreemd genoeg. Het is voorgekomen onder andere bij het afbouwen van de kathedraal in Reims en zeer zeker plus oplichting bij het bouwen van de St. Pieter in Rome. Het ís dus wel voorgekomen. Maar wie is ermee begonnen? De burgers. Wie hebben het betaald? De burgers. Wie hebben eraan gewerkt? De burgers. En alleen als papale of andere geestelijke pretenties plotseling eisen gingen stellen, dan kwamen dergelijke praktijken als afpersing er óók bij te pas. Vergeet niet dat de monniken de eerste kloosters zélf hebben gebouwd. Vergeet niet dat de eerste hiërofanten, de vereerders van de heiligen, op vellen tékenden en schreven met oneindig geduld wat heilig was voor hen: en daaraan toevoegden wat volgens hén schoonheid was. Dat deden ze niet, omdat er geld aan vast zat. Dat deden ze gewoon, omdat zij de mogelijkheden hadden gevonden óm dit voort te brengen en omdat er een waardering en respect was voor hetgeen zij deden. Het is makkelijk genoeg om te zeggen: ja, maar subsidie is er altijd geweest, dús moeten jullie ze ons nu maar geven. Ik zou zeggen: wanneer een kunstenaar subsidie waardig is, is er altijd wel iemand die hem die wel zal willen geven, niet als een recht, maar als een soort wisselwerking: Jij creëert mee voor mij en ik betaal ervoor, ik zorg dat je leven kunt. En wanneer kunst op díe manier bestaat, dan is ze werkelijke kunst en kunst van het volk. Op het ogenblik dat iets door anderen tot kunst benoemd kan worden zonder dat iemand het waardeert, dan is er volgens mij sprake van een vervalsing van het begrip kunst en gelijktijdig een misbruik maken van de mogelijkheid ánderen te laten betalen voor iets wat ze het liefst in de prullenbak zouden gooien. Begrijpt u?

En misschien dat ik daarmee duidelijk heb gezegd waar het om gaat. Het gaat er niet om wat kunst is of wat niet kunst is, dat bepaalt ieder voor zich. Maar niemand heeft het recht voor zijn meningen, overtuigingen te vergen dat ánderen de kosten dragen. Dat kan alleen op vrijwillige basis. En uw maecenen uit de oudheid hadden ook hun eigen beweegreden en misschien zijn erbij geweest, die het uit zuiver schoonheidsgevoel hebben gedaan, of uit religieuze gedrevenheid: dat gaat ons niet aan: zolang zij zelve maecenen waren en niet anderen verplichtten om te betalen.

En helaas zijn de praktijken - en ik mag hier de koninklijke en de kerkelijke praktijken uit het verleden niet uitsluiten - langzaam vergroeid tot het recht van enkelen om te betalen voor wélke kunst de meerderheid zou moeten bloeien. En als ze niet bloeiden, dan moesten ze dubbel bloeden. En wanneer u begrijpt dat dit onjuist is, zoals het onjuist is dat een artikel wordt verkocht, omdat het wordt geadverteerd, en het juist zou zijn wanneer een artikel wordt verkocht, omdat het zo goed en zo bruikbaar is, dan zult u misschien begrijpen hoe ik - ja, van mijn kant natuurlijk - dit alles zie. Want geloof me: de muziek in onze werelden is veel beter dan die welke u ooit hoort. En de show die de hemel ons laat zien in haar voortdurende

verandering van schoonheid, is veel beter dan welke opera of operette of welk schouwspel ooit ter wereld ooit is voortgebracht anders dan door de natuur. Ik ben misschien verwend, maar aan de andere kant denk ik: Wanneer ín de mens het gevoel van schoonheid ontbloeit, dan is dat een persoonlijke zaak. En de uitwisseling van dergelijke gevoelens kán voeren tot de wil om anderen tot verdere prestaties op dat vlak in staat te stellen. Maar dat is niet het recht van de kunstenaar. Dat is het recht van degene die schoonheid erkent, beleeft en ook verder begeert.

Zo, nou heb ik toch wel genoeg gepredikt, zeg. Ja, en ik heb natuurlijk een paar heilige huisjes ingetrapt. Ja, dat heb je met die glazen cellen tegenwoordig, er ligt zo een steen doorheen... Ik heb geprobeerd duidelijk te maken - en dat is dan het laatste wat ik nog zal zeggen als mijn bijdrage - ik heb geprobeerd duidelijk te maken dat je te maken hebt met de méns, de enkeling: dat elke pretentie dat de mássa moet reageren op een bepaalde wijze, niets anders is dan een grove misvatting. Dat de mens als éénling het contact is met vele hogere werelden, en dat in die mens de uiting van die hogere werelden kan bestaan, wanneer 'ie de mogelijkheid krijgt zich te ontworstelen aan de illusiewereld, waarin 'ie helaas op het ogenblik nog leven moet.

Ik heb geprobeerd u duidelijk te maken dat alle praatjes nog niet in staat zijn om één klein gaatje ergens hoog in de ionisatiesfeer te dichten. Maar dat mensen die samen besluiten: wij laten alles na wat verdere schade veroorzaakt, in staat zijn om niet alleen dat gat te laten verdwijnen, maar zelfs in staat zijn om de aarde opnieuw tot bloei te brengen. En dan zijn er misschien vele soorten verdwenen, maar dan komen er wel weer andere. Want de natuur heeft veel meer fantasie dan de mens zich kan voorstellen. En als ik dat een klein beetje heb kunnen vastleggen, dan hoop ik dat het voor u aanleiding is om u eens af te vragen: Wat is eigenlijk mijn diepste innerlijke gevoel, wat is voor mij geluk, wat is voor mij schoonheid, en dan te gaan leven volgens de normen die u van bínnen vindt.

Vrienden, ik dank u voor uw aandacht. Goedenavond.

VRAGENGEDEELTE

Zo, goedenavond vrienden. We gaan proberen uw vragen te beantwoorden, schriftelijke vragen gaan natuurlijk voor. We zullen het zo gauw mogelijk doen, kunnen we er zoveel mogelijk afwerken.

❖ *Er zijn er gigantisch veel, dus...*

Nou, als u dan de gigantigheid een beetje in de helft deelt, komen we misschien een aardig eind...

❖ *In Amerika is het boek: the 'RA material, an ancient astronaut speaks' verschenen. Hoe betrouwbaar is dit RA materiaal?*

Ongeveer gelijk aan een verkiezingsrede van de VVD-voorzitter (gelach).

❖ *Uit de lezing van 23-11-1991: 'En daarom zeg ik u, vrienden, het gaat verkeren, er komt iets nieuws, iets ongewoons waar velen van u van zullen schrikken enzovoorts'. Kan dat 'waarvoor we zullen schrikken' nog nader worden toegelicht?*

Vindt u het nou werkelijk leuk om alle verrassingen weg te halen? Maar laten we het heel eenvoudig zeggen: U zult schrikken van de verwarringen die én op economisch én op politiek terrein, overal ter wereld en dus niet alleen in Europa, ontstaan zijn, zeker wanneer ze voeren tot een hele hoop mogelijkheden dat betalingen worden gestaakt. Maar dat zal u waarschijnlijk niet treffen, hoop ik voor u.

❖ *De mensen luisteren het meest naar praatjesmakers of mensen met een grote mond, terwijl anderen, die het beter zouden weten, niet gehoord worden. Moeten zij zwijgen of moeten zij hun stem verheffen? Wanneer wordt er echt geluisterd naar zulke mensen?*

Wanneer u hoort dat een ander onzin praat, en dan hoeft u mij niet uit te schakelen daarbij, dan moet u proberen met een geestige opmerking duidelijk te maken hoe belachelijk het is. Dus als iemand u het paradijs op aarde belooft, dan moet u vragen of hij ooit al eens in het paradijs is geweest. En als 'ie 'ja' zegt, zeg je: waarom ben je er dan niet gebleven?..

❖ *Kunt u iets vertellen over Wessac 1992 en de gevolgen/beïnvloeding hiervan voor de mensheid op aarde?*

Niet veel. Ik kan u wel dit zeggen: er is besloten tot een betrekkelijk massaal ingrijpen en dit ingrijpen zal zich voornamelijk bezig houden met delen van Azië en, als ik het goed begrepen heb, met beide Amerika's. Wat dit voor Europa verder inhoudt, weet ik nog niet, omdat nog niet alle rapporten uitgewerkt zijn. Dat is waarschijnlijk pas over een maand dat we precies weten wat elke ploeg gaat doen en dan kun je ook zeggen wat er natuurlijk gaat gebeuren of waarschijnlijk zal gaan gebeuren. Maar voor die tijd weet je het niet en kun je beter je mond houden. Dat doe ik dan ook nu.

❖ *Kunt u iets zeggen over tweelingzielen, bijvoorbeeld hoe herkennen zij elkaar en wat is hun functie voor de komende tijd?*

Nou, tweelingzielen zijn twee zielen, die qua bewustzijn en uitstraling elkaar zodanig aanvullen dat zij tezamen een grotere eenheid vormen dan elk van hen afzonderlijk zou kunnen bereiken. Dus het is niet: één ziel van het begin der tijden tot het einde der tijden met een andere ziel gekoppeld. Koppelbazen hebben wij niet. Maar wat hun betekenis is? Wanneer mensen begrijpen dat ze door elkaar te aanvaarden en als het ware uit elkáár te putten, veel meer kunnen zijn, kunnen bereiken en kunnen doen dan anders, dan zullen zij daardoor voor vele anderen nieuwe aspecten van het leven kenbaar maken. En dit zou kunnen voeren tot een verandering van bijvoorbeeld leefwijze bij die anderen. Voldoende?

❖ *Is schizofrenie een lichamelijke afwijking of heeft het een geestelijke oorzaak?*

In negen van de tien gevallen is schizofrenie een afwijking die door onjuist lichamen functioneren ontstaat, waarbij dus moet worden gezegd dat we met lichte vergiftigingsverschijnselen en dergelijke te maken hebben. Wanneer dit in een bepaald gedeelte, zeg een-tiende ongeveer, niet het geval is, dan moeten we uitkijken naar datgene wat op astraal gebied kan ontstaan, waarbij de schizofrenie namelijk door zogenaamde aanhechtingen kan worden veroorzaakt. De aanhechting is een andere persoonlijkheid verward in de aura, welke probeert zijn eigen persoonlijkheid (gehoest van het medium: nou, nou, wat ben ik blij dat ik op aarde terug ben voor een ogenblik (gelach)), die dus verward is in de aura van een ander en daardoor probeert zijn eigen persoonlijkheid uit te drukken, en zo een tijdelijke verandering van hormoonbalans ten gevolge heeft, welke dan weer een gedragsbeïnvloeding én persoonlijkheidsbeïnvloeding in verdere mate mogelijk maakt. Voldoende?

❖ *Ja, kunt u iets zeggen van de huidige aanpak in de psychiatrie: is dat fout?*

Aangezien er zoveel verschillende aanpakken zijn, zou ik zeggen: nou, ik weet het eigenlijk niet, maar in de psychiatrie moet je rekening houden met het feit dat je iemand pas als genezen kunt beschouwen, wanneer dit nadrukkelijk en door een langere periode heen bewezen is door reacties ook in meer extreme situaties.

❖ *Is het blinde vertrouwen in de markt alleen maar een geloofsartikel, zonder veel gezond verstand en kan de zwarte markteconomie (op zich geen bezwaar tegen) socialer werken met minder nadelige gevolgen voor mens en milieu?*

Nou, het is eigenlijk heel eenvoudig: Markteconomie is niets anders dan: ik maak datgene waarvan ik zeker ben dat een gek er wat voor geven wil. En zwarte markteconomie is: ik maak het ook, maar ik zorg dat degenen die er niet aan werken er ook niks van krijgen. Dus in feite zou je zeggen: zwarte markteconomie is in zekere zin gezonder dan de zogenaamde witte markteconomie, omdat zij namelijk degenen die de economie denken te regelen, de middelen ontnemt om dit te doen, waardoor een vrijere markteconomie inderdaad beter kan functioneren. Maar aangezien de waarde die men toekent aan de artikelen, veelal berust op kunstmatig geschapen illusies, moet daarbij worden opgemerkt dat in beide gevallen de markteconomie in feite in deze tijd gebaseerd is op het zelfbedrog van de koper.

❖ *Kunt u duidelijk maken dat de diverse soorten rampen die de mensheid de komende twintig jaar te wachten staan, - honger, aids, cholera, aardbevingen enzovoorts - schuld zijn van de mensheid zelf? Zijn ze dit voor honderd procent (aardbevingen en aids zijn dit toch niet)?*

Nou, nee, voor honderd procent kun je nóóit iemand de schuld geven, zeg. Laten we het heel kort maken, het is heel eenvoudig: Kijk, wanneer je een overbevolking krijgt, ontstaan er overal verschillende stuwingen bij de mensen, welke hun weerslag kunnen hebben in onderlinge zelfvernietiging, dan wel in het ontstaan van allerlei kwalen, tekorten, hongersnoden en dergelijke. Daar waar dus de bevolkingsdichtheid op aarde te groot is geworden, wordt dát gedeelte van de mensheid dat zich niet kan aanpassen, automatisch vernietigd. Ziekten en dergelijke zijn een deel van dit proces. Rampen van de aarde zélf ontstaan over het algemeen, wanneer onevenwichtige invloeden van natuurlijke of psychische aard inwerken op het wezen de aarde en daarbij dus verschillende reacties teweeg roepen. Wanneer u zegt: o, wat is een aardbeving, dan moet u eens kijken naar de huid van een hond die last heeft van een vlo, die schudt ook. Voldoende?

❖ *Als de mensheid haar instelling - innerlijk - terstond ten goede zou veranderen, zouden alle komende rampen dan afgezwakt of voorkomen kunnen worden?*

Afgezwakt wel, voorkomen niet, omdat natuurlijke processen over het algemeen een lange loopduur hebben. En bijvoorbeeld de spanning tussen de verschillende drijvende schotsen van de aarde dus reeds ongeveer 180 jaar aan de gang is en dat zet je niet stil. Dat kan alléén in gevolgen afgezwakt worden, doordat de breekpunten, dus de punten waar grote aardbevingen kunnen ontstaan of vulkanische verschijnselen dus elders worden geplaatst in minder bewoonde gebieden. Voldoende?

❖ *Wat is verliefdheid, kan de intensiteit hiervan ook op reëlere wijze beleefd worden?*

Ja, ik dacht dat u dat zelf al wel wist. Maar voor degenen die het nog niet weten: Verliefdheid is een illusie waarbij men de beste delen van zich zelve meent te herkennen in een ander, zonder dat dit noodzakelijkerwijze waar behoef te zijn...

❖ *Kunt u exact aangeven wanneer de grote aardbeving in Amerika komt? Wordt het eiland Hawaï, het grote eiland zelf, aangetast?*

Nou, ik kan u een kleine tip geven. De grote aardbeving die dus de westkust van Amerika zal teisteren, zal waarschijnlijk eerst dan ontstaan, wanneer vulkanische verschijnselen en zeebevingen in de buurt van Japan en daarna op de Hawaï-eilanden hebben plaatsgehad. Wanneer die ontstaan, dan kunt u zeker ervan zijn dat binnen drie maanden nadien, ernstige bevingen en waarschijnlijk in toenemende mate intense bevingen plaats zullen vinden in het gebied, noem het maar van het noordelijkste puntje van Chili tot het zuidelijkste deel van Alaska. Daarbij zal waarschijnlijk het zwaartepunt liggen op bevingen die deels in zee plaatsvinden, met enkele uitzonderingen voor kleinere bevingen die plaats zullen vinden in het binnenland, dus achter, zeg, San Diego en Los Angeles, als u daar een lijn trekt, maar vóór de gebergten. En als u dat in de gaten houdt, dan weet u ook ongeveer waar het gebeuren kan. Voldoende?

❖ *Blijft er nog wat over van het grote eiland Hawaï zelf?*

Ik dacht dat Hawaï voor een deel zou blijven bestaan, maar dat dus een groot gedeelte onder vulkanische as en lava bedolven raakt, vooral van bepaalde nederzettingen die vlakbij deze vulkaan ligt. Voldoende?

❖ *Krishnamurti sprak wel eens over een bepaalde aanwezigheid die bij hem was: 'de ander'. Wie of wat was dit? Is Krishnamurti nu actief bezig?*

Nou, ik ben hem de laatste tijd niet tegengekomen, maar hem kennende geloof ik wel dat hij actief bezig is op zijn manier, namelijk om te proberen waarheid in de plaats te stellen van sprookjes. Daarnaast zou ik zeggen: de aanwezigheid was in wezen zijn hoger ik. Ik geloof dat daarmee de vraag beantwoord is.

❖ *In India leeft een man genaamd Sai Baba. Sommigen zien in hem de avatar van deze tijd. Na contact leek hij mij een aardige goochelaar, niet een sadhi. Welke visie benadrukt u, wat is de realiteit?*

De realiteit is: een goed mens met een filosofisch behoorlijke achtergrond die bovendien bepaalde geestelijke disciplines redelijk beheerst en die door anderen uitgeroepen is tot iemand die zó heilig is dat zij eraan verdienen.

- ❖ *De macht van de maffia neemt vooral in Italië ernstige vormen aan. Bij een verenigd Europa krijgt de maffia nieuwe kansen helaas. Hoe is uw visie op de toekomst van de maffia?*

Nou, ik zou zeggen, de naam zegt het al: de meeste maffiosi zijn dermate maf dat ze uiteindelijk zullen vallen op het ogenblik dat niemand geneigd is zich hun afdreigingen en geweldplegingen verder te laten welgevalen. Dan blijven alleen de politici over en die staan dan als vanzelf voor gek.

- ❖ *Hoe zullen de ontwikkelingen in Suriname zich voortzetten in de komende periode?*

In Suriname moet men nog leren dat vriendjespolitiek heel aardig is, maar dat rechtvaardigheid iets anders is. In de tweede plaats, dat samenwerking niet alleen betekent samen schreeuwen, maar ook samen werken. En in de derde plaats dat men leert dat ras niet bepalend is voor prestatie, maar dat prestatie wél bepalend is voor maatschappelijke betekenis. Voldoende?

- ❖ *Hoe ziet u de toekomst van de kerk van Rome: hoeveel pausen komen er nog?*

Nou, ik denk dat de pauze zeer dichtbij is (gelach).

- ❖ *Zal er inderdaad binnen tien jaar een overtuigend bewijs zijn van het bestaan van buitenaards leven?*

Het bewijs bestaat al, maar het wordt geheim gehouden. Ik denk wel dat binnen tien jaren iets daarvan bekend wordt en dan is er een mogelijkheid dat het tot een - zij het zeer beperkte - uitwisseling van gegevens en mogelijk verschijnselen komt.

- ❖ *Het beste zou zijn, als staten (alom) met hun enorme staatsschulden - ook de rijke landen - failliet verklaard werden en hun regeerders ontslagen. Alleen: dát gebeurt nooit. Wat is daarvoor nodig? Wat zal er in de praktijk wél gebeuren?*

Wat er voor nodig is, is een revolutie. Want zonder revolutie zullen degenen die de schulden gemaakt hebben en ervan geprofitteerd hebben, verder gaan met het maken van schulden, terwijl ze de burgers voorhouden dat het hun schuld is dat ze niet genoeg betaald hebben.

- ❖ *Waarom verwacht u dat de grote kartels zullen afbrokkelen: zullen ze ook instorten? Ze kunnen toch altijd nog in de lage lonenlanden terecht?*

Dat is maar beperkt waar. Maar ze zullen voornamelijk instorten door hun toenemende traagheid bij het reageren op marktsituaties, financiële en andere noodzaken. Hierdoor zijn ze niet meer in staat tijdig bepaalde assets in veiligheid te brengen. Ze zullen daardoor ook niet meer in staat zijn om tijdig de juiste verklaringen te verzinnen voor de tekorten die ze al zo lang verzwegen hebben. En de instorting van de markten en van de aandelen zal er verder toe bijdragen dat zij dus uiteenvallen in kleinere maatschappijen. En die kleinere maatschappijen zullen dan proberen elkaar de das om te doen door elkaars tekortkomingen in de publiciteit te brengen. Voldoende?

- ❖ *In de lezing op 9 maart 1992 heeft één van de sprekers der ODV het over het boek van Hewitt over Nostradamus' voorspellingen voor de jaren 1992-2001. Ik vond dat de uitspraken in de lezing in grote mate overeenkwamen met de voorspellingen in het boek.*

Dat is wel degelijk waar, dat die voorspellingen werken...

- ❖ *Hebben de schrijvers van het boek werkelijk de sleutel ontdekt om de kwatrijnen van Nostradamus te ontcijferen?*

Nee, nee, de uitspraken komen wel overeen, maar als u zich even bezighoudt met de methode van datering, dan zult u zien dat die zeer willekeurig gekozen is en bovendien in sommige gevallen wijst op een onvoldoende kennis van het middeleeuws frans waarin het boek uiteindelijk geschreven werd. Voldoende?

- ❖ *Hoe zal de integratie/samenwerking van de alternatieve geneeskunde met de reguliere geneeskunde gaan verlopen?*

Op het ogenblik dat de reguliere geneeskunde niet meer in staat is om aan alle eisen te beantwoorden ofwel te kostbaar wordt voor de gewone burger, zal de alternatieve geneeskunde in steeds grotere mate opmars plegen. Hierdoor echter zal het voor zeer velen in

de reguliere geneeskunde belangrijk worden ook de alternatieven bij hun arbeid te betrekken en zo voor zichzelf een redelijke praktijk te handhaven. Voldoende?

- ❖ *'De mensen zouden moeten leren dat macht en bezit niet zo belangrijk zijn, doch betekenis voor anderen'. Maar hoe leer je hen dat? Ligt daar niet het kernpunt? Bijna iedereen is hebzuchtig en/of heerszuchtig en gelóóft in bezit en macht...*

Ja, daar bent u voor opgevoed, nietwaar. Maar onthoudt u nou maar één ding: Iemand die denkt dat hij een heer is, wil ook heersen. Maar als je kijkt, zodra die op het strand ligt, blijkt dat hij geen heer is. Op grond van de naakte feiten kunt u dan aantonen dat zijn pretentie te heersen in feite alleen maar een achter de feiten aanlopen is met plechtige woorden. Op het ogenblik dat iedereen dat begint te begrijpen, hebben ze geen macht meer. Op het ogenblik dat ze geen macht meer hebben, voegen ze zich bij de machtelozen en praten díe aan dat ze macht moeten uitoefenen. Daarna zullen de machtelozen gezamenlijk zoveel macht uitoefenen dat ál te machtigen daar automatisch aan overlijden.

- ❖ *Welke factoren zullen in 1996 een enorme crisis in de wereldeconomie veroorzaken: hoe zal dit verlopen? Wat zal wel, wat zal niet instorten?*

Geen adviezen, geen marktadviezen tussen twee haakjes. ja?

- ❖ *Is het dan ook met de macht van de banken gedaan?*

De macht van de banken brokkelt op het ogenblik reeds af. Er zijn een aantal banken in de Verenigde Staten die alleen met staatsgelden overeind gehouden worden. In Canada is een bank die zoveel miljarden kwijt is geraakt dat men nu helemaal niet meer weet wat men ermee moet beginnen. In Engeland zijn verschillende banken al verdwenen. Anderen hebben zich gefuseerd, maar hebben nog steeds tekorten én teveel werknemers. Wanneer we kijken naar Nederland, dan blijkt dat enkele banken die in den vreemde belegd hadden, daar grote kapitalen aan kwijt zijn geraakt, ook zonder dat dit, voorlopig althans, in de publiciteit is gekomen. In Frankrijk zijn verschillende banken op het grensje van failliet. In Italië zijn banken failliet, behalve die welke zwart geld wit wassen. In Zwitserland wordt de situatie van de bankiers elke dag moeilijker, omdat de vele nummerrekeningen die zij hebben, op den duur zoveel gelden bevatten van gevluchte politici, koningen, generaals en wat er meer van dat soort mensen zijn, dat steeds grotere openheid noodzakelijk is. Maar is die openheid eenmaal aanvaard en wordt ze in de praktijk toegepast, dan blijkt dat niemand meer interesse heeft in het beleggen in Zwitserse banken en dan hebben ze dus te weinig kapitaal om aan hun verplichtingen te voldoen. In Duitsland zijn de banken op het ogenblik, door de grote leningen die ze aan de staat moeten geven om Oost-Duitsland, het vroegere Oost-Duitsland dan, althans enigszins op de been te helpen, zodanig uitgeput dat zij niet in staat zullen zijn om werkelijke faillissementen van grotere firma's en dergelijke te verwerken. Ook díe komen in moeilijkheden, ook zij zullen door staatsgelden worden gesteund. Daar waar de staat echter zelf geen geld meer heeft, zal ze de banken de steun onttrekken om haar eigen ministeries overeind te kunnen houden. Voldoende?

- ❖ *Wanneer iemand auto rijdt en de radio heeft aanstaan, dan over de radio een naam hoort noemen en op hetzelfde moment een auto ziet rijden met dezelfde naam erop of dat...*

Nou ja, dat weet ik eigenlijk niet, dat is een toevalskwestie, waarbij de kans dat het gebeurt heel klein is, maar het zou een zuiver toeval kunnen zijn. Het heeft weinig zin hier paranormale verklaringen voor te zoeken.

- ❖ *En als het steeds vaker optreedt?*

Als het steeds vaker optreedt, dan moet je je afvragen of je radio in orde is. Blijkt dat het geval, dan is het toeval wel erg groot. Maar blijkt dat de radio niet volledig in orde is, zodat die namen nooit op het programma zijn genoemd, dan moet u zich eens afvragen of u misschien helderziend of helderhorend aan het worden bent. Gebruikt u dat dan om uw eigen veiligheid in het verkeer te vergroten.

- ❖ *Hoeveel graden Celsius stijging zal volgens uw berekeningen de komende twintig jaar optreden ten gevolge van het zogenaamde broeikaseffect?*

De werkelijke gemiddelde stijging zal niet meer bedragen dan ongeveer één en een kwart graad Celsius.

- ❖ *Zal er inderdaad een gat in de ozonlaag in de noordelijke sferen ontstaan?*

Het is nog niet zover. Er is wel een beschadiging van de ozonlaag, maar er is voorlopig nog althans enigszins sprake van filtering. Toch zou ik de mensen willen raden om niet te lang onbeschermd in de zon te liggen.

❖ *Waar komt de energie vandaan die een mens ontvangt als hij geopend wordt door een Reikimeester? Is deze afkomstig uit 'het licht'?*

Over het algemeen is de eerste energie afkomstig van de meester zelf. Wanneer daarmee eenmaal een ontvangstmogelijkheid is ontstaan, kan door de eigen instelling worden bepaald uit welke vorm van energie men put. Dus de instelling van de leerling is mede bepalend voor de kracht die hij ontvangt.

❖ *In vorige lezingen varieerden de percentages van de vermindering van de wereldbevolking van 20% tot 40% ten gevolge van allerlei rampen. Is dit wel een realistisch cijfer? Bent u niet te pessimistisch?*

Nou, ik ben geen pessimist, dan had je mijn voorganger moeten vragen. Maar ik ben er wel van overtuigd, ja, dat, wanneer we rekenen over iets meer dan een eeuw, het werkelijke bevolkingsaantal ongeveer verminderd is met 50% van het huidige.

❖ *Hoe zit het met de geest ten aanzien van geestelijke ziektes?*

Geestelijke ziektes bestaan niet, wel geestesziekten. Wat u een geestelijke ziekte zou kunnen noemen is een verkeerde instelling van de persoonlijkheid die weigert zijn eigen werkelijkheid te accepteren. In dergelijke gevallen kan men zeggen dat de eigen geest dus de oorzaak is van alle ziekteverschijnselen. Bij geestesziekten kan de oorzaak zuiver materieel zijn, ze kan lichamelijk zijn, ze kan uit spanningen met de omgeving ontstaan enzovoorts, enzovoorts. Er is daarnaast de mogelijkheid dat een terugslag uit vorige incarnaties een rol speelt. En dan hebben we ook nog de mogelijkheid dat iemand contact heeft met bepaalde geestelijke wezens die hem nou niet bepaald sympathiek schijnen te vinden, althans dus ziek maken.

❖ *Kunnen mensen nu nog hun liefde voor, ja, de religieuze kant (voor wat zij aanvaarden als goddelijk), kunnen ze dat nog kwijt? Hoe doen we dat nu?*

Heel eenvoudig. De liefde die u in u hebt en erkent als goddelijk van oorsprong en gericht op de godheid, dient u te richten op het geheel van de schepping, die toch mede door die godheid in stand wordt gehouden. Voldoende?

❖ *Dus in je wereld projecteren als het ware?*

Nou, zo kun je het noemen, ja.

❖ *Sommigen zeggen dat de aarde in een hoger trillingsgetal moet komen om al die veranderingen mogelijk te maken. Maar hoe komen we aan zo'n hoger trillingsgetal (als dat waar zou zijn)?*

Nou, dat heeft te maken met allerhande invloeden in de kern van de aarde. Er zit een nikkel-ijzer kern in die bij verandering van eigen toestand en rotatie sterke invloed heeft op het magnetisch veld: daarbij vibraties kan veroorzaken die dan in wisselwerking voornamelijk met de krachten, die van de zon uitgaan en de stralingen daarvan, een trillingsgetal veroorzaken dat in levende wezens op die aarde zekere veranderingen onvermijdelijk maken.

❖ *Dat is toch een ingreep van buitenaf?*

Je zou het een ingreep van buitenaf kunnen noemen, maar voor de aarde is het een ingreep van binnenaf...(gelach)..

❖ *Maar ik bedoel het lijkt of we door vrede moeten veranderen, maar de veranderingen komen dus van binnen de aarde...*

Die verandering kan voor u alleen bestaan op het ogenblik dat u zelf de innerlijke verandering doormaakt die erbij hoort. Bent u daartoe niet in staat, dan is die trillingsverhoging voor u in feite een verslechtering van uw levensmogelijkheden.

❖ *Dat is dus de Apocalyps?*

Ja.

Vrienden, ik weet niet wat u ervan denkt, maar ik geloof dat we zo langzaam maar zeker de laatste loodjes moeten gaan wegen. En ik hoop dat ze niet het zwaarste zijn voor mij, want ik

zou nog een kleine improvisatie willen wagen. Als u mij tenminste drie woorden geeft om die op te baseren.

Vriendschap - liefde - licht.

Nou, ik zou zeggen: Neem in de liefde de vriendschap niet te licht (gelach).

Want vriendschap is toch het erkennen
van gelijkheid, gelijkwaardigheid.
Het is het vinden van een weg,
die niet slechts voor de aardigheid,
maar uit een werkelijk diep aanvaarden
voor beide mensen steeds ontstaat.
En als de liefde dán zich meldt
en met de vriendschap samengaat,
dan valt het verder gaan je licht.
Maar zoek je licht in werkelijkheid,
ontdek je dat de liefde voor het Al
en voor de eeuwigheid
belangrijker kan zijn dan vriendschap,
zoals die op de aard bestaat,
omdat het opgaan in het Al
al in je herontstaan
en dóór je herbeleven laat.
En als je úit die werkelijkheid
dan wéér de vriendschap zoekt,
dan zie je: dit was vastgelegd,
dat was voorheen geboekt.
En nu 'k ontdek hoe het samenzijn,
het aanvaarden van een ander
met zijn zorgen en zijn nood,
met zijn fouten en zijn deugden,
met al waarin hij groot of klein kan zijn,
voor mij de wijn van leven is,
waaruit de nieuwe werkelijkheid ontstaat,
waardoor mijn wezen plots het Al
bewuster ondergaat.
Dan zeg ik: noem dit liefde dan,
want wie het al bemint,
hij is degene die in zich 't licht van Al

en alle dingen vindt.

Zo, kort, krachtig, en nog rijmend ook. Aan dat laatste kan ik niks doen, hoor, het hoort erbij. En dan nog een korte raad voor u allen:

Voordat u, want de tijd komt weer,
gezellig weer de zon ingaat,
zoek eerst van binnen naar de zon.
Als u die schijnen laat,
dan kan het wéér u niets meer doen.
Dan bent u in uzelf een kracht
en hebt u uit uzelve ook
wat zon én regen, vruchtbaarheid
tezamen voortgebracht.

Zo, en ik ga dus niet rekenkundige raad geven. In de bijbel staat er zo één: gaat heen en vermenigvuldig u. Nou, ik zou zeggen: gaat heen en leert met anderen delen.

❖ *Hebt u nog een geestelijk weerbericht?*

We hebben geen geestelijk weerbericht, want ik ben weer aan het einde van mijn toespraak gekomen en dat betekent dat wij, weer of geen weer, eruit gaan.

Zo, nee, niet jammer, geestelijke weerberichten heb je op het ogenblik niks aan, want het staat voortdurend op veranderlijk. Nou, dan heb je tenminste iets waar je je aan vast kan houden.

Hartelijk dank voor uw aanwezigheid. Ik hoop u niet teleurgesteld te hebben door de wijze waarop ik de vragen heb beantwoord. Ik heb het zo juist gedaan als ik kon en zo snel als mij mogelijk was.

Ik wens u allen een hele prettige huisgang, een hele gezegende nachtrust. En zou u soms uittreden, kom even bij ons aanlopen, dan kunt u uw klachten nog bij de leiding kwijt ook.

Goedenavond.